

Integrerad svensk- och yrkesundervisning börjar med rollspel och bilder

Varför vänta med yrkeskurser tills eleverna läst klart sfi? Det undrar Nationellt centrum för svenska som andraspråk, som tillsammans med Stockholms stad tagit fram en didaktisk modell för integrerad yrkes- och sfi-undervisning.

– Det är en missuppfattning att man kan dela upp språk och tanke annat än i teorin, säger Lisa Gannå som i höstas tog jobb på en vårdutbildning för att pröva ut modellen.

Text: Mårten Michanek, redaktör Lisetten

I skolans metodrum finns kryckor, rullstolar och sjukhussängar. Dagens tema är förflyttningar, och vårdläraren Ann-Christin Lindberg och sfi-läraren Sara Kjellström som undervisar tillsammans har redan visat hur man som vårdgivare kan förflytta en patient som själv inte klarar att sätta sig i en rullstol. Nu är det elevernas tur. De har fått instruktioner för olika förflyttningar på ett papper, som en elev läser upp medan de andra turas om att spela vårdgivare och patienter.

– Akta ryggen! varnar Daniel sin klasskamrat Omer som står böjd över Nabil, som spelar patient.

– Jag ska inte lyfta, förklarar Omer. Vi måste fråga patienten.

De går första terminen av fyra på ett speciellt gymnasialt yrkesprogram kallat YFI – en integrerad yrkes- och språkutbildning – med inriktning mot äldreomsorgen. Efter en första orienteringskurs inklusive ett par veckors praktik läser de nu kursen Vård och omsorg 1.

Lisa fotar när Nabil får hjälp av sina klasskamrater Daniel och Omer att sätta sig i en rullstol.

I NC-podden *Språk och yrke* kan du följa Malin Dahlström och Lisa Gannås arbete på utbildningen.

Sara ställer frågor till eleverna och hjälper dem att tolka instruktionerna. Med jämna mellanrum går hon till tavlan och skriver upp fraser som eleverna försöker och behöver använda i situationen. *Bromsa rullstolen. Jag ska hjälpa dig att sitta mer bekvämt i stolen. Kan du luta dig lite framåt?*

Ett erfarenhetsbaserat lärande

Med i klassrummet finns också Lisa Gannå och Malin Dahlström. De arbetar i vanliga fall på Nationellt centrum för svenska som andraspråk, men på fredagar undervisar de tillsammans med Ann-Christin och Sara för att prova ut en didaktisk modell för integrerad yrkes- och sfi-undervisning. Lisa tar bilder medan eleverna gör förflyttningar på varandra.

– I vår modell utgår vi ifrån konkreta situationer som kan uppstå i arbetslivet och så arbetar vi med språket som används där, berättar Lisa. Men vi är ju inte alltid här i metodrummet, och därför tar vi mycket bilder så att vi kan fortsätta jobba med situationerna senare.

Tillsammans med Ann-Christin och Sara har de utarbetat innehållet i kurserna, men inte utifrån kursplanerna och läroböckerna.

– De är så abstrakta och stofffrånga så det är lätt att man går för snabbt fram, menar Malin. Eftersom vi vill arbeta erfarenhetsbaserat började vi istället i görandet. Vad är det en undersköterska behöver kunna göra språkligt? Då får vi också syn på elevernas behov, vad de kan och inte kan.

– Det blir också ett sätt att koppla handlingar till språket hela tiden, för det tror vi underlättar för eleverna att lära sig språket, förklarar Lisa. Vi följer förstas kursplanerna, men vi har ett holistiskt perspektiv och försöker ha fokus på syftet – *varför* är det viktigt att eleverna kan det de ska kunna?

Eleverna går studieväg 2 och har redan läst sfi-kurs B och C innan de börjar YFI-utbildningen. En av dem är Nabil, som märker stora skillnader mot sin sfi-skola.

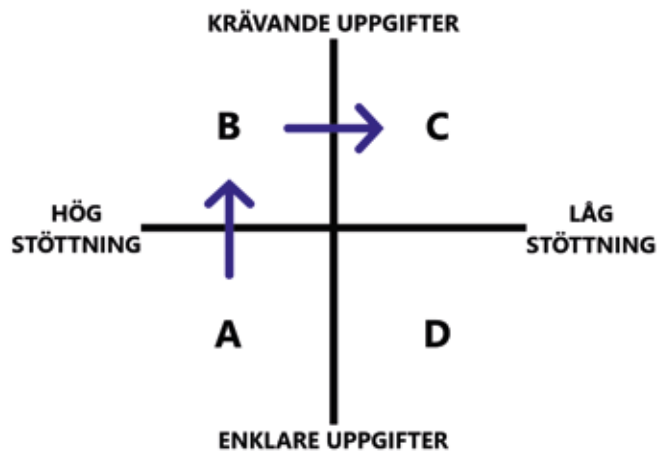
– Där var det mycket grammatik, och vi skrev många olika texter. Här är det mest om jobbet, hur vi pratar med varandra på jobbet.

Avsaknaden av renodlad grammatikundervisning är något som kan frustrera eleverna till en början, berättar Sara.

– Första månaden tycker nog eleverna att jag som svensk-

För att kunna diskutera begreppen ergonomi, etik, estetik och hygien tog lärarna Ann-Christin Lindberg och Lisa Gannå den här bilden. "Hitta fel" blev de första instruktionerna till eleverna.

Undervisningen rör sig från zon A till zon B till zon C i Cummins (2017) fyrfältare.

lärare är en mycket konstig person eftersom jag inte undervisar i grammatik. Vi har aldrig bara svenska, och de upplever inte att det är språkundervisning de får när den är insprängd i yrkesutbildningen. Men när de förstätt hur det fungerar släpper frustrationen. Och eftersom jag inte behöver sätta betyg i någon sfi-kurs checkar vi inte av olika färdigheter som behöver undervisas isolerat, utan vi kan fokusera på vad eleverna behöver just nu.

Rollspelen förbereder inför läsningen

Så småningom kommer dock skrivande och läsande av längre texter in även på YFI-utbildningen. Men då har eleverna redan gott om erfarenheter av det texterna handlar om och bottenar i begreppen. Modellen utgår nämligen från Cummins (2017) teori om integrerad språk- och kunskapsutveckling, där under- ➡

Eleverna och lärarna visualiserar tillsammans kursernas innehåll. Allt sparas på klassrummets väggar för att kunna repeteras och kopplas tillbaka till.

visning ses utifrån olika lärandezoner. Tanken är att börja med enkla uppgifter med mycket konkret språkstöttning, som i lektionen med förflyttningarna. Sedan höjs svårighetsgraden och mer teoretiska begrepp behandlas, men fortfarande med utgångspunkt i den gemensamma erfarenheten och med mycket språkstöttning. Först när eleverna har utvecklat och explicitgjort förståelse kring stoffet läses de teoretiska texterna i sin helhet.

Att som yrkeslärare bromsa upp och vänta med att introducera nytt stoff i vanligt tempo kan vara läskigt, vittnar vårdläraren Ann-Christin.

– Med den här undervisningen får du vänta med textböckerna, och skipa de långa föreläsningarna med PowerPoint. I början känns det som att det går frustrerande långsamt, men det handlar om att möta eleverna där de är. Och vi lärare måste också möta varandra, vara följsamma och flexibla för att samarbetet ska fungera. Vi får lägga undan prestigen.

Stort intresse för den lyckade modellen

Den didaktiska modellen för integrerad yrkes- och språkundervisning har tagits fram på en kockutbildning och tidigare prövats ut på en byggutbildning, även de en del av Stockholms stads YFI-projekt. Projektet drogs igång 2015 av Anne-Charlotte Lindhult och Björn Hjukström, som både har ett förflutet som sfi-lärare och nu arbetar som utbildningsledare respektive biträdande rektor.

– Olika utbildningar har olika traditioner, berättar Anne-Charlotte. Våra bygg- och kockutbildningar har redan tidigare varit ganska praktiskt orienterade med mycket situerat lärande, medan vårdutbildningen mer strikt har hållit sig till läromedel. Men det gäller att våga testa något nytt.

Efter två år verkar projektet lyckat, och många kommuner har varit på studiebesök.

– Hittills har 92% av våra elever jobb nästan direkt efter utbildningen. Det måste vara någon typ av rekord! utbrister Björn. Och framförallt är det ett gott kvitto på att våra elever har de yrkes- och språkkunskaper som företagen efterfrågar.

Malin Dahlström är samtidigt orolig att kommuner frestas att korta ner den här typen av utbildningar för mycket. Runt om i landet finns ett stort kompetensförsörjningsbehov och i rådande högkonjunktur har eleverna inga problem att hitta jobb.

– Då finns en risk att de här utbildningarna urvattnas tills de inte bäddar för någonting annat än att utföra enklare sysslor inom vården. Sedan när konjunkturen vänder och det blir konkurrens om de enkla jobben även inom vården, då är risken att eleverna inte står sig särskilt bra. Så man måste hitta en balans mellan det pragmatiska, de här korta vägarna till arbetsmarknaden, och ett långsiktigt hållbart perspektiv.

Vårdutbildningen inom YFI-projektet är på 1350 poäng över 80 veckor, en termin längre än Stockholms stads andra vårdutbildningar på gymnasial nivå.

– För oss på Nationellt centrum för svenska som andraspråk var det viktigt att vi prövade vår modell på en utbildning som har hög kvalitet, är seriös och gör eleverna långsiktigt anställningsbara, säger Malin. Det finns mycket att tjäna på att integrera språk- och yrkesundervisning, främst för elevernas lärande. Men då krävs också att resurserna finns för att lärarna ska kunna samarbeta ordentligt.

Litteratur

Cummins, Jim (2017). *Flerspråkiga elever: effektiv undervisning i en utmanande tid*. Stockholm: Natur & Kultur.

Dahlström, Malin & Gannå, Lisa (2018). *En didaktisk modell för integrering av yrkes- och sfi-undervisning inom YFI-projektet*. Stockholm: Nationellt centrum för svenska som andraspråk.